

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 22.07.2024 nr 8-1/5637-1

Meie 31.08.2024 nr 6-3/24-275

Arvamus kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõule

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Tänan võimaluse eest avaldada arvamust kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõule.

Eelnõuga tutvumise järgselt laekus kohtu esimehele arvamusi kahelt Harju Maakohtu kohtunikult. Arvamustes toodud tähelepanekud on alljärgnevad.

Ametipiirangutest

§ 49 (4) Kohtu esimees keelab täielikult või osaliselt kohtunikul käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud kõrvaltegevuse, kui kõrvaltegevusele kuluva tööjõu maht või laad kahjustab kohtuniku ametiülesannete täitmist või kohtuniku sõltumatust õigusemõistmisel või läheb vastuollu kohtunikuameti väärikuse või kutse-eetikaga.

Ametitegevuse piirangute leevenduse osas on eelnõus jäänud kehtima senised sõnaselged piirangud ning laiendatud kohtuniku võimalust osaleda kõrvaltegevusena ka äriühingu töös. Kohtu esimees saab keelata kõrvaltegevuse, kui leiab, et see kahjustab õigusemõistmist või takistab kohtunikul töötamist. Keelu kohaldamise praktika peab olema kõikides kohtutes ühtne, see ei saa jääda kohtu esimehe suvaotsuseks. Kohtunik peab olema sõltumatu teatud küsimustes ka kohtu esimehest mh ei saa kõrvaltegevuse keelamine või lubamine muuta kohtunikku sõltuvaks teatud menetluslike otsuste tegemisel. Lubatud ja keelatud tegevuste osas võiks hakata andma seisukohti eetikanõukogu. Kohtu esimees peaks või võiks enne kõrvaltegevuse

keelamist küsima seisukohta eetikanõukogult, mille seisukoht ei ole küll siduv, kuid annab siiski objektiivse kõrvalpilgu kriitilistes olukordades. Arvamuse küsimine võiks olla oluline just kõrvaltegevuse laadi osas.

Kõnealuse sätte puhul jääb samuti selgusetuks see, et kui algselt on nõusolek antud tegeleda kõrvaltegevusega, aga mingi aja pärast siiski selgub, et kõrvaltegevus hakkab väga oluliselt mõjutama põhitööd, kas siis saab esimees oma algse nõusoleku siiski tagasi võtta ja edaspidi keelata kõrvaltegevuse täielikult. Sellisel juhul tuleks seada ka konkreetne tähtaeg (näiteks 1 kuu), mille jooksul tuleks kohtunikul kõrvaltegevusest täielikult taanduda.

Osakoormusega töötamine

Eelnõust on välja jäänud VTKs esitatud võimalus laiendada osakoormusega töötamise võimalust. Olukorras, kus kohtunikud suunduva pensionile ja kohtunike konkursse välja ei kuulutata, oleks osakoormusega töötamine üks võimalus, kuidas hoida inimesi pikemat aega kohtusüsteemis tööl.

Osakoormusega töötamine peaks olema võimalik ka ilma, et selleks oleks konkreetne põhjus. Näiteks kohtunik soovib töötada samal ajal akadeemilisel tööl, ent ei suuda seda kohtuniku täiskoormuse kõrvalt teha. Vastav regulatsioon võiks eelnõus siiski olla.

Osakoormusega töö võiks olla tähtajaline. Otsustuse osakoormuse osas võib anda kohtu esimehele või ka nt KHNile. Alternatiivselt võiks seaduses välja tuua teatud isikute grupid, kes saaksid osakoormusega töötada ehk siis laiendada olemasolevat regulatsiooni. Nt osakoormusega võiks töötada kuni 14-aastaste laste vanemad, pensionieelikud (nt 5 aastat enne pensioneerumist) jne.

Tagasisidestamine

§ 74¹ lg 3- Tagasisidevestlusele kutsutud kohtuniku osalemine vestlusel on kohustuslik. § 74¹ lg 4- Tagasisidevestlusest koostatakse kokkuvõte, mille kohta võib kohtunik, kellele tagasiside anti, esitada arvamuse.

Ühes arvamuses märgitu kohaselt toetatakse tagasisidestamise mõtet ja leitakse, et see ei lähe vastuollu kohtuniku sõltumatuse garantiiga. Kui kohtuniku teadmistes ja praktikas esineb regulaarselt ja raskeid puudujääke, siis on kõrgema astme kohtuniku poolt tagasisidestamine selleks sobiv meede. Tagasisidestamine ei pea olema ainult siis, kui on probleemid. Tagasisidet võiks saada ka siis, kui kohtunik on teinud väga head tööd ning mingit head praktikat tasuks kõrgema astme kohtu arvates rohkem esile tõsta ja juurutada. Ringkonnakohtul oleks siin päris suur roll, sest just neil on maakohtu praktika üle kõige laiapindsem ülevaade.

Praeguse eelnõu sõnastuse puhul jääb aga lahtiseks see, kas tagasisidevestluse kokkuvõtteid ja kohtuniku poolt seal (kohustuslikus korras) antud selgitusi saab kuidagi ära kasutada hiljem tema vastu distsiplinaarmenetluse raames, ehk kas see kokkuvõte ja selgitused saaks olla käsitletavad KS § 91 lg 3 alusel distsiplinaarmenetluse ühe tõendina. See tuleks välistada ja eelnõus võiks olla ka kirjas, et kokkuvõtet ei saa kasutada tõendina § 91 lg 3 mõttes.

Lisaks märgiti arvamustes, et tagasisidevestlusele kutsumine tundub seletuskirja ja eelnõu järgi pigem demotiveerivana, kuigi seletuskirjas väidetakse, et see on ka arengut toetav tegevus. Kohtuniku sõltumatus peab olema tagatud ka organisatsiooni sees, seega ei tohi vestlemise tihedus muutuda ahistamiseks. Eelnõus peaks olema selgelt kirjas, et see ei ole osa järelevalvest ja vestlemine ei piira kohtu esimehe järelevalve kohustust.

Eelnõu kohaselt saavad vestlemise ettepanekuid teha mitmed inimesed. Kas seejuures on mõeldud, et iga kord peabki kohtunikuga vestlema.

Tagasisidestamine ei saa olla subjektiivne, see peaks alluma metoodikale. Eelnõus ja seletuskirjas on küll kirjas, et täpsemad põhimõtted kehtestab KHN, aga millest need põhimõtted peaks lähtuma, sätestatud ei ole. Vabadus kujundada süsteemi ei tähenda, et seaduse tasandil ei tohiks reguleerida eelkõige metoodika olemasolu, selle seost kohtunike kompetentsimudeliga, koolitusosakonna kohustust välja töötada juhend- ja tugimaterjalid, tagasisidestajate koolitamist jmt. Minimaalselt peaks olema seadusega sätestatud KHN kohustus kehtestada tagasisidestamise metoodika. Soovituslikult võiks metoodika kooskõlastada koolitusnõukogu ja eksamikomisjoniga enne KHNis kinnitamist.

Praeguses sõnastuses tundub tagasisidestamine distiplinaarmenetluse kergema versioonina. Puudub selgus, mis on tagasiside vestluse eesmärk ja suhe kohtu esimehe järelevalve funktsiooniga.

Enamikus Euroopa Liidu riikides on tagasisidestamine ja kohtuniku töö hindamine seotud kohtuniku karjäärimudeli ja edutamise ja/või palga suurusega. Eelnõus ei ole välja toodud, kuidas mõjutab tagasisidestamine kohtuniku edasist karjääri ja arenguvõimalusi.

Iseenesest on muidugi hea, et distsiplinaarvõim ja vestlemine on eraldatud, sest tagasiside andmine peab olema vaba hirmutavatest hoiakutest ja süüdistava hoiakuga atesteerimine ei peaks olema eesmärk.

Eelnõu ei vasta küsimusele, milliseks jääb maakohtu esimehe roll tagasisides andmises, kas see puudub üldse või on maakohtu esimehel ikkagi teatud pädevus tagasiside vestluse tulemuste rakendamisel nt kui kohtunik soovib teatud koolitusi. Samuti jääb eelnõust selgusetuks, milline on esimehe pädevus, kui tema seisukoht kvaliteedi osas ei lange kokku tagasiside andja hinnanguga või kui probleemid tulenevad kohtu ebakohasest töökorraldusest.

KS § 24² lg 2 p 1 alusel saab ringkonnakohtu kolleegiumi esimees teha ettepanekuid kohtunike suhtes, kuid maakohtu esimehel selline pädevus puudub.

Selgusetuks jääb, kas ja kuidas küsitakse kohtuniku kohta kolleegide arvamust; kas vestluse ettevalmistusse kaasatakse maakohtu esimees, kuidas eelinfo kogutakse, millise info baasil seda tehakse. Metoodika peaks hõlmama kogu spektrit kohtuniku tööst.

Reguleerimata on vestleja taandamise küsimus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Astrid Asi

kohtu esimees